

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

ISSN: 2181-1776(E) | SJIF 2023: 6.907

Tursunova Dilafro'z
Sheraliyevna

Samarqand chet tillari instituti o'qituvchisi

PEDAGOGIK MULOQOTNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI, FUNKSIYALARI HAMDA MULOQOT VOSITALARI

Annotatsiya: Ushbu maqola pedagog uchun muhim xususiyatlar biri hisoblanadigan muloqot va munosabatlarga qaratilgan bo'lib, barcha pedagog xodimlarga mo'ljallangan.

Kalit so'zlar: muloqot, motiv, kommunikativ qobiliyat, konstruktiv qobiliyat, etika, Milton Eriksson, NLP - neuro-lingvistik dastur.

Pedagogikada muloqot o'qituvchi va o'quvchilar jamoasining o'zaro ta'sir malakasi, usuli va tizimini anglatib uning mohiyati, o'zaro axborot almashishida, ta'lim va tarbiyaviy ta'sir o'tkazishida, o'zaro bir-birlarini tushunishga erishishlarida namoyon bo'ladi hamda quyidagi xususiyatlarga ega:

- muloqot o'qituvchining pedagogik faoliyatida eng muhim kasbiy qurol hisoblanadi;
- muloqot jarayonida uning maqsadga muvofiq amalga oshirishni ta'minlash uchun ijtimoiy nazorat va ijtimoiy qonuniyatlar muhim ahamiyatga ega;

- o‘qituvchi va o‘quvchi munosabatlarining eng muhim tarkibiy qismi muloqot sanalib, motivatsiyada motiv qanday ahamiyat kasb etsa, u ham xuddi shunday muhim rol o‘ynaydi;

- pedagogikada muloqot - o‘qituvchining o‘quvchilarga ta’sir o‘tkazish asosida o‘zaro munosabatini faol tashkil qilishi, muayyan bir maqsadni dastur asosida amalga oshirishning rejalashtirilgan funksiyasini bajarishidir;

- muloqot - hamkorlik faoliyatining ehtiyojidan vujudga kelib chiqadi va shaxslararo munosabat rivojlanishining ko‘p qirrali jarayoni hisoblanadi;

- noto‘g‘ri pedagogik muloqotdan o‘quvchilarda qo‘rquv, o‘z kuchiga ishonchsizlik paydo bo‘ladi, ularning diqqat-e’tibori, ishchanlik harakati susayadi, nutq dinamikasi buziladi, mustaqil va erkin fikrlash qobiliyati pasayadi.

Pedagogik muloqot - bu o‘qituvchining o‘quvchilar bilan darsda va darsdan tashqari faoliyatda o‘zi uchun eng qulay bo‘lgan psixologik muhitni vujudga keltirib, ijobiy ruhiy iqlimni yaratishi uchun imkoniyat beruvchi kasbiy munosabatidir.

Rahbarlik faoliyatining eng nozik jihati – bu o‘quv muassasasida o‘qituvchi va xodimlar bilan ish olib borish, ular faoliyatini tashkil etish, pedagogik jamoani bir maqsad-muddao yo‘lida birlashtirish, ularning hurmatini qozonish, sevimli rahbariga aylanish hisoblanadi. Bu esa rahbardan ijtimoiy psixologiya, muloqot san’ati va mahorati to‘g‘risidagi bilim, ko‘nikma va malakalarga hamda kommunikativ, konstruktiv va tashkilotchilik qobiliyatlarga ega bo‘lishni talab etadi.

Har bir rahbar o‘zi uchun muloqotning etikaviy tartiblarini o‘zlashtiradi, shaxsiy fazilatlari va tajribalari bilan boyitadi, manfaat hamda ehtiyojlari doirasida undan foydalanadi. Muhimi u, o‘z-o‘zini baholay olish, tashqaridan kuzatish, xatti-harakatlarini muntaazam ravishda tahlil qilish, tanqidiy baho berish salohiyatiga ega bo‘lishi lozim. Mazkur etikaviy me’yorlarga amal qilish, zero, uning talablari axloqqa nisbatan nisbiy ko‘rinish kasb qilsada, professional xizmat doirasida muvaffaqiyatga erishish garovi bo‘lib xizmat qiladi.

Muloqot inson hayotidagi eng muhim mahoratlardan biridir. Bizning professional va shaxsan samarali muloqot qilish qobiliyatimiz hayot sifatini yaxshilash uchun tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Samarali muloqotning natijasi - har bir

kishining xabarning haqiqatini va xususiyatlarini aniqlashga qobiliyati, u bilan muloqotda bo'lgan suhbatdoshning aloqasi va idrokiga eng to'g'ri aloqa kanalini tanlab, uning maqsadlarini ko'rish, eshitishi va tushunilishi uchun taqdim etishi. kommunikatsiya jarayoniga ta'sir qilish, faol muloqot qilish va suhbatdosh va tomoshabin bilan yaxshi munosabatlarni o'rnatish.

Insonlarning o'zaro ta'siri va hamkorligi, shuningdek, insonning boshqa kishilarga ta'sir o'tkazish qobiliyatiga, munosabatlarning xususiyatini va vaziyatni to'g'ri yo'nalishda o'zgartirish qobiliyatiga asoslanadi. Bu shaxslarning tashkiliy tendentsiyalarining tarkibiy qismlari.

Insonning tashkiliy tendentsiyalari boshqa odamlarga ta'sir o'tkazish qobiliyatini, o'z vazifalarini muvaffaqiyatli hal etish va muayyan maqsadlarga erishish, odamlarning "ahvoliga" ta'sir o'tkazishini tezda anglash va bu shovqinni to'g'ri yo'nalishga yo'naltirish, tashabbusni qabul qilish istagini o'z ichiga oladi.

O'zaro muloqotning samaradorligi, asosan, guruh a'zolari bir-birlarini qanday tushunish va tushunishlari, ularning o'zaro ta'sirida qanday usullarni qo'llashlari va aloqa qanday darajada amalga oshirilishiga bog'liq.

Bizning so'zlarimiz bizdan ko'ra ko'proqdir. So'zlar biz bilmagan xatti-harakatlar va energiya modellariga to'la. Bizning so'zlarimiz bilan, bu jismoniy dunyoda o'z haqiqatimizni yaratamiz. Biz doimo biz aytayotgan narsalar bilan dasturlashadigan maydon deb ataladigan juda nozik energiya darajasi mavjud. Va u holda biz o'zimiz bo'lamiz. Milton Eriksson ilk bor 1970 va 1980-yillarda tanishgan va bu haqda o'qish va yozishni boshlagan. Bunga hush kelibsiz hipnotik holat deyiladi. Va u ochiq ko'zlar bilan ham mijozlarga qarshi chiqishi mumkin edi.

Pearl, zamonaviy Ericsson, xuddi shunday qildi. Keyinchalik, psixologlarning keyingi avlodi, dastlabki ikkitasini kuzatib, qilgan ishlarini o'rganib, qoidalarni qayd etdi. Bendler va Grindler NLP - neuro-lingvistik dasturni yaratdi - bu kunlarda dunyodagi ulkan mashhurlik va izdoshlarni qo'lga kiritadigan narsa.

Manipulyativ insonga yondashish darajasi ibtidoiyga yaqin, ijro etilishi esa an'anaviyga yaqin. Bir sherigimiz g'alaba qozonish uchun o'yinda raqib. Manipulyator sherikning zaif nuqtalarini ishlatadi, bilib-bilishni, plashni seztiradi, hushyorlikni

kamaytiradi, ba'zi ma'lumotni yashiradi yoki buzadi, teglar bilan to'ldiradi, afsuslanadi yoki aybdorlikni keltiradi, aksincha, bartaraf qiladi yoki aksincha o'zgartiradi va bemorni birinchi imkoniyatdan uradi. U suhbatdoshni oshkor qilish, uni tekshirish (hazil, xushomad, shikoyat bilan), reaksiyani chiroyli qilib tanlaydi va uning asosida faqat muvaffaqiyatli taktikani tanlaydi. Har doim o'z maqsadlariga erishish yoki shaxsiy maqsadga erishish vositasi sifatida boshqasidan foydalaning. Shu sababli, har doim manipulyator uchun foydalandigi kabi, o'zini boshqasi o'zini tutishga majbur bo'lgan vaziyatni yaratib, vaziyatni va sherigining xatti-harakatlarini har doim nazorat qiladi.

Manipulyatsiyaning asosiy vositalari:

- 1) ehtiyojlarni manipulyatsiya qilish - istaklardan, qiziqishlardan foydalanish;
- 2) ma'naviy manipulyatsiya - muayyan g'oyalar va qadriyatlarni shakllantirish;
- 3) intellektual - o'z nuqtai nazarini, nuqtai nazarini belgilash;
- 4) hissiyotlarni manipulyatsiya qilish - sherikning his-tuyg'ularidan foydalanish;
- 5) ramziy - ma'lum belgilarga nisbatan barqaror reaksiyani shakllantirish.

Ilm-fan va iqtisodiyotning jadal rivojlanishi, barcha soha mutaxassislarining kasbiy malakasi va shaxsiy resurslariga bo'lgan talablarning o'sishi psixologik fan ma'lumotlarini inson hayotining turli sohalarida kengroq va har tomonlama foydalanishga o'tishni talab qiladi. Har bir pedagog faoliyatida o'z imkoniyat hamda qobiliyatlarini to'g'ri o'rinli yo'naltira olishi muhim hisoblanadi. Shaxslararo munosabatlarda muloqot kuchi, uning ahamiyati va turlarini o'rganib chiqish lozim. Muloqotchanlik va kommunikativlik qobiliyat pedagogik faoliyat talablaridan hisoblanadi. Uning fazalarini psixologik bilimlar bilan o'rganilgan holatda natijadorlik yanada ortadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni 2020-yil 23-sentabr, O'RQ-637-son.

2. Mirziyoyev Sh.M., Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak. Mamlakatimizni 2016-yilda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning asosiy yakunlari va 2017-yilga mo‘ljallangan iqtisodiy dasturning eng muhim ustuvor yo‘nalishlariga bag‘ishlangan Vazirlar Mahkamasining kengaytirilgan majlisidagi ma’ruza, 2017-yil 14-yanvar // Sh.M. Mirziyoyev. – Toshkent: O‘zbekiston, 2017 – 104 b.

3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta‘lim-tarbiya va ilm-fan sohalarini rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” 2020-yil 6-noyabrdagi PF–6108-son Farmoni.

4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Ta‘lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirishga oid qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida” 2020-yil 6-noyabrdagi PQ-4884-son qarori.

5. Баринов В.А., Харченко Б.Л. Стратегический менеджмент. — М.: Инфра-М, 2005.

6. Веснин В.Р. Стратегическое управление. — СПб.: ТК Велби, Проспект, 2006.

7. Полукаров В.Л., Петрушин В.И. Психология менеджмента, М.2013.

8. Internet manbalari:

9. <http://www.ziyonet.uz>.

10. <http://www.wikipedia.org>

11. <http://www.oecd.org>